

de fonètica mossàrab) no acontenta gaire des del punt de vista formatiu. Millor fóra en aquest sentit *IMPEDĪTŌRĪUS, que realment fóra ben acceptable, si bé obligaria, llavors clarament, a suposar-lo d'herència mossàrab: **empeŋtoiro* > *empedair* > *empeder* a la qual cosa ja s'hi prestaria l'àrea en què hem registrat el mot (amb *oir* > *air*, E. T. C. II, 231-2).

Si té realitat ferma l'accepció 'astringent, restrenyidor' (al capdavant la dels tres primers documents) hi cabria una variant que estalviaria el mossarabisme: IN-PEDITAR-IUS 'que no peta' (PEDITARE) 'que no pot evacuar'. El pas d'això a 'malaltís' i fins a 'empeguèit' és així mateix admissible, car és freqüent que una persona en aquest estat tingui propensió a diversos mals i entre altres a l'encongiment en les actituds; és clar que en aquesta última acc., actuà fortament, d'altra banda, la influència del parònim i para-sinònim *empeguèit*.

Altament és probable que hàgim de considerar inseparable del dossier del nostre adjectiu meridional, un altre de l'extrem Nord: *empedelec*. Jo mateix ho havia sentit usar oralment al mestre Josep Seb. Pons (1960), de manera que no estic conforme amb el publicador Martí de les *Catalanades* de Saisset, quan el defineix com a mot «antiquat» sinònim de «invàlid» (p. 250). Diu el passatge de l'humorista: «Pobre cacaraca! tu, que eres tan valent, / sembles, ara, una pelle-tinga / --- / ets un *empedelec*, ets tot esblasiat; / en te vegent tan mal parat / hom creney sempre per tu qualque altre disbarat, / qualque altra caiguda assassina: / ets un gall que nos fas venir carn de gallina!» (id., p. 162). Sembla realment, doncs, que *empeder* es pogués usar també en altre temps en una altra comarca catalana —molt més propera aquesta a Montpeller—; la terminació divergent podria explicar-se, sense gran dificultat, de diverses maneres; per exemple, suposant que s'hi vagi encreuar un verb INVALID-ICARE > **embadelegar* > **embadelegar*, al qual *empeder* prestaria la seva inicial en *emp-*, i la seva formació adjectivada; o més aviat addició de la fi de *dormilec*, amb el qual coincideix l'encongiment de l'*empedelec*.

En fi el mot *empentís* que *AlcM* recull cap a la Noguera (Cubelles, Àger) amb el significat de 'malaltís' sembla donar la raó a l'etimologia grega, car això correspondria a la pronúncia *empathís* que, segons la pronúncia pre-eràstica del grec, devien donar els nostres metges medievals al masculí *ἐμπαθής* (és clar que amb propagació de la nasal i amb influència d'*em-penta*). Cf. la variant *ampudé* ja assenyalada a Alcanó, no gaire lluny d'allà, encreuada amb un derivat d'*embut*.

Empedrar, empedrat, empedregar, empedreïment, empedreir, empedrir, V. *pedra* *Empegamastre, empegament, empegar, empegassar*, V. *pega* *Empegonai, V. empavonat (PAÓ)* *Empegotar, V. pega* *Empeguèiment, empeguèir, empeguèit, -guit*, V. *pec* *Empeguissat, empeguntament, empeguntar, V. pegunta (PEGA)* *Empeirar*, no és mot real, V. supra *empaïrar (PAIRAR)* *Empeixar, empeixetar, V. peix*

Empèl, empelada, empelar, V. pèl *Empelegar, V. pèlag* *Empeljar, empeljonat, V. pelja* *Empellar, empelletar, V. pell*

Empeloïr, -oït, més que mers derivats de *pelós* o *pèl*, semblen ser alteracions vulgars de *polluït* sota la influència de *pelós, peluix* i altres derivats de *pèl*.

EMPELTAR, mot comú al català amb l'oc. *empeutar, -eltar*, que també s'estengué a alguns parlars de l'Est francès i bastants del Sud alemany, d'origen incert; segurament emparentat de més lluny amb el mot *EMPUTARE (provinent del gr. *ἐμπτυτεῖν* d'igual significat) que va donar els sinònims fr. *enter* i al. ant. *impfeten* (avui *impfen*); és versemblant que en una part del territori romànic EMPUTARE es vagi alterar en *EMPELTARE per influència sobretot de PELLIS 'pell, escorça' i ajudant-hi també la del greco-llatí PELTA 'escut' (a causa dels *empelts* dits en escudet). □ 1.ª doc.: doc. de 1161.

Ja apareix sovint en els textos dels Ss. XII-XIV: «olivariis quas ibi plantaveritis et *empeltabitis*», doc. de 1161, CaCandi (*MiscHistCat.* I, 84); de nou en el doc. de 1204 que cito sobre *arrabassar (RABASSA, BABL III, 443)*. *Empeltar, empeltació, empeltament*, figuren molts cops en el *Ll. de Contemplació* i altres obres de Lluç (*«qui vol empeltar perer o codonyer en olivera o datiler ---»*), en Antoni Canals i altres escriptors medievals; també en el S. XIII *RMa*. dóna *hempeltar* com a glossa catalana del mot àrab corresponent; en docs. rossellonesos medievals *l'InwLC* registra «plantar oliver o *empautar* en un doc. de 1318; i, amb un significat figurat ('ajustar, arreglar', «rajaster»), un doc. de 1507 parla d'*empeltar* les rodes del contrapès i dels quarts en el rellotge de la Seu d'Elna. «Ella anys havia / quaranta y més: / la que tal és / ja poc conceb; / com qui vell cep / *empeltar* vol: / tart n'ha mallol», «un virtual / arbre fruytal, / sol, singular, / de virtuts clar, / ben *empeltat* / ---», *JRoig (Spill, vv. 4483, 16055)*.

Amb variants lleus o insignificants (de forma o de sentit) és fins avui el mot general en tot el domini i en tots els dialectes. Fins als Alts Pirineus: *ampeltá* (pres. *ampéltto, -élttes*) a Cardós, Vall Ferrera i Andorra (Tavascan, Areu, Tor, Arcavell, 1932-36); *ampeltrá* intr. 'confluir, aiguabarregar-se' ribag. («lo barranc del Pellisser *ampéltre* amb lo barranc de Miralles», Sopeira, 1957); a totes les Balears, incloent-hi les Pitiüses («*empeltá*: ingertar», PzCabr.; a Formentera, amb present secundari, analògic, m'explicaven que d'ullastres «n *empálten* ses oliveres», 1963); i fins al Migjorn valencià: «ací *ampéltten* el cirerer bord per a fer sarolles», Benifairó de Valldigna, i amb la tan repetida intrusió del prefix araboide, *alpeliár*, a Alzira (1962).

El mot és tan antic i arrelat en llengua d'oc com en la nostra, i si fa no fa tan general. *Empeltar* s'hi documenta ja en textos en prosa del S. XIV, ben localitzats a Foix i en el Carcí. Avui (com s'ha d'esperar, en la normal evolució fonètica *empeutà*) el mot és encara general en tot el domini gascó: des de la Vall